

**HET VOORKOMEN VAN DE MILJOENPOOT
POLYDESMUS CORIACEUS IN NEDERLAND
(DIPLOPODA: POLYDESMIDAE)**

*Matty Berg, Attila Vég*h & *Wendy Kreeftenberg*

Inleiding

In de winter van 2007 werd een mannetje van *Polydesmus coriaceus* Porat, 1871 aangetroffen in het westelijk deel van het Poelbos, een klein bosje tussen Goes en 's-Heer Arendskerke (Zeeland). Dit is de eerste waarneming van deze soort in West-Nederland. Het Poelbos is in 1975 aangelegd bij een ruilverkaveling van het nabijgelegen gebied 'De Poel'. Het is 60 hectare groot en bestaat uit een oostelijk deel van 50 hectare kleibos en een westelijk deel van 10 hectare bos op zand en zavel. Er is nogal wat verwarring over het al dan niet voorkomen van deze soort in ons land. Daarom wordt de beschikbare informatie hier samengevat en toegelicht.

Voorkomen in Nederland

Polydesmus coriaceus is nu van drie vindplaatsen uit Nederland bekend (tabel 1). In een noot bij de naamlijst van de Nederlandse miljoenpoten (Berg 2005) staat dat *P. coriaceus* voor het eerst is gemeld door Jeekel (1978). Ook Jeekel & Van der Hammen (1983) vermelden *P. coriaceus*, maar nu als synoniem van *P. inconstans* Latzel (zonder jaartal). Bij controle van het materiaal van het Zoologisch Museum te Amsterdam (ZMA), waar

een twintigtal dieren bekeken is, bleken al deze meldingen betrekking te hebben op *P. inconstans* Latzel, 1884. De naam *Polydesmus coriaceus* werd vroeger door veel Europese auteurs ten onrechte gebruikt voor dieren die tot *P. inconstans* behoorden. De eerste echte waarneming van *P. coriaceus* voor Nederland is dus gedaan in 2003 (tabel 1).

Morfologie

Blower (1985) geeft een goede beschrijving van *P. coriaceus*, onder het synoniem *P. gallicus* Latzel, 1884. Het is met 20 mm een relatief grote miljoenpoot, die wat afmeting betreft overeenkomt met twee andere Nederlandse soorten: *P. angustus* Latzel, 1884 en *Propolydesmus testaceus* (C.L. Koch, 1847). *Polydesmus inconstans* is wat korter, ongeveer 15 mm. De mannelijke gonopoden van *P. coriaceus* verschillen in vorm van beide andere miljoenpoten (fig. 1). Bij *P. coriaceus* is het afgebogen deel van de top van de telopodiet korter dan bij *P. angustus* en *P. testaceus*. Bovendien is de top ongesplitst. Wel zit aan de binnenzijde van de telopodiet een tand die bij *P. angustus* en *P. testaceus* ontbreekt. De structuur aan de basis van de telopodiet is lang, net als bij *P. angustus*, maar de punt is haakvormig gekromd, terwijl bij *P. angustus* de punt recht naar boven wijst en bij *P. testaceus* deze structuur kort en stomp is. De epigyne van het vrouwtje heeft bij *P. coriaceus* een ronde voorrand, in tegenstelling tot *P. angustus* en *P. testaceus* waar de voorrand een pinvormige uitstulping heeft. Voor goede tekeningen van

Vindplaats	Amersfoortcoördinaten	Datum	Aantal	Waarnemer	Collectie
Maastricht, Sint Pietersberg	176.3 313.8	25.III.2003	4	M.P. Berg	Berg
Maastricht, ENCI-bos	175.3 314.8	14.XII.2004	20	M.P. Berg	Berg
Goes, Poelbos	48.710 390.146	08.IX.2007	1	A. Végh & W. Kreeftenberg	Berg

Tabel 1. Nederlandse vondsten van *Polydesmus coriaceus*.
Table 1. Dutch records of *Polydesmus coriaceus*.

Figuur 1. Mannelijke gonopoden *Polydesmus coriaceus* uit Goes (2007), a. ventraal, b. lateraal. Foto Roy Kleukers.

Figure 1. Male gonopode *Polydesmus coriaceus* from Goes (2007), a. ventral view, b. lateral view. Photo Roy Kleukers.

de mannelijke gonopoden en de vrouwelijke epigyne van de drie soorten verwijzen we naar Blower (1985).

Habitat

Het Poelbos, waar *P. coriaceus* werd gevonden, is een halfgesloten, gemengd eiken- esdoornbos met een goed ontwikkelde struiklaag die de vochtige kleibodem voor 30% bedekt. Het dier liep tussen het strooisel op de bodem van een drooggevalen greppel. De bodem had een open structuur van

aan elkaar geplakte kleideeltjes. De strooisellaag, met een dikte van 2-5 cm, bestond uit een mengsel van vers gevallen en oud vergaan blad.

Deze habitat komt overeen met de habitat op de vindplaatsen in Limburg (tabel 1). Hier leeft *P. coriaceus* in hellingbossen met beuk, haagbeuk, berk en eik op löss. Hier zitten de dieren vaak onder dood hout en strooisel, aan de rand van het bos. In België is *P. coriaceus* te vinden in vochtige bossen op klei, onder dood hout en tussen vochtig strooisel (Kime 2004). Ondanks het feit dat

P. coriaceus te boek staat als een typische bossoort, is deze incidenteel ook in meer open biotopen aangetroffen, bijvoorbeeld in vochtige graslanden, moerassen en drooggevallen greppels.

Verspreiding

Polydesmus coriaceus is een Atlantische soort, waarvan waarnemingen bekend zijn uit Groot-Brittannië, België, Frankrijk, Spanje en Portugal (Enghoff & Kime 2006). Uit Duitsland is *P. coriaceus* voorsnog niet bekend. Veel waarnemingen uit België komen uit het centraal gelegen biogeografische district Brabant (Kime 2004). Het district bestaat uit een laag plateau en heuvels van zand of klei, met lokaal formaties van kalksteen. In het Vlaams district, ten zuiden van Zeeuws-Vlaanderen, is *P. coriaceus* eenmaal gevonden bij Sint-Niklaas, halverwege Antwerpen en Gent. Deze locatie ligt ongeveer 15 km ten zuiden van Hulst en is de dichtst bijgelegen vindplaats van deze miljoenpoot. Het is dan ook goed mogelijk dat *P. coriaceus* voorkomt in de bossen in Zeeuws-Vlaanderen rond Hulst en Axel.

Literatuur

- Berg, M.P. 2005. Naamlijst van de Nederlandse miljoenpooten (Myriapoda: Diplopoda). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 23: 1-12.
- Blower, J.G. 1985. Millipedes. – Synopses of the British Fauna (New Series) 35: 1-242.
- Enghoff, H. & D. Kime 2006. Fauna Europaea: Diplopoda. – Fauna Europaea version 1.1, www.faunaeur.org. [bekeken op 13.1.2008]
- Jeckel, C.A.W. 1978. Duizend- en miljoenpooten (Chilopoda en Diplopoda) uit Zuid-Limburg III. – Natuurhistorisch Maandblad 67: 25-28.
- Jeckel, C.A.W. & L. van der Hammen 1983. De duizend- en miljoenpooten (Myriapoda) van de ondergrondse kalksteengroeven in Zuid-Limburg. – Zoologische Bijdragen 29: 53-70.
- Kime, R.D. 2004. The Belgian millipede fauna (Diplopoda). – Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Entomologie 74: 35-68.

SUMMARY

The occurrence of the millipede *Polydesmus coriaceus* in the Netherlands (Diplopoda: Polydesmidae)

Polydesmus coriaceus Porat, 1871 was found for the first time in the western part of the Netherlands, in the 'Poelbos' near Goes in 2007 (province of Zeeland). This is the third confirmed record for this species in the Netherlands. Old records of *P. coriaceus* proved to belong to *P. inconstans*. One male was found between litter on the bottom of a dried up ditch in a deciduous forest on clay soil. The presence of *P. coriaceus* in the province of Zeeland in forests close to the Belgium border is briefly discussed.

M.P. Berg
A. Véghe
W. Kreeftenberg
Vrije Universiteit
Instituut voor Ecologische Wetenschappen
Afdeling Dierecologie
De Boelelaan 1085
1081 HV Amsterdam
matty.berg@falw.vu.nl